

Міністерство освіти науки, молоді і спорту України
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра управлінської діяльності

Атестаційна робота
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Слухач групи вчителів світової літератури:

Гончарова Ніна Іванівна,
учитель комунального закладу
«Луцька ЗОШ І-ІІІ ступенів №15»

Керівник роботи:

Вознюк Василь Степанович,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри

До захисту:

Відгук:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ.....	4
1.1. Сутність педагогічної інноватики.....	4
1.2. Поняття «педагогічна технологія».....	6
1.3. Класифікація педагогічних нововведень.....	8
РОЗДІЛ 2. ОГЛЯД ОСНОВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ.....	13
2.1. Класифікація педагогічних технологій за І. М. Дичківською	13
2.2. Найпоширеніші інноваційні освітні технології у загальноосвітньому навчальному закладі.....	14
2.2.1. Особистісно-орієнтовані технології навчання.....	17
2.2.2. Групові (колективні) технології	18
2.2.3. Технології індивідуалізації процесу навчання.....	19
2.2.4. Ігрові технології навчання.....	22
2.2.5. Інтерактивне навчання.....	22
2.2.6. Мультимедійні технології.....	23
2.2.7. Мережеві технології.....	23
РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗНЗ.....	25
3.1. Управління інноваційною педагогічною діяльністю.....	25
3.2. Готовність працівника освіти до інноваційного навчання	34
3.3. Структура готовності до інноваційної педагогічної діяльності.....	40
3.4. Розвиток інноваційної поведінки педагога.....	42
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

В умовах державотворення в Україні, яка стала на шлях демократизації, відкритості та гуманістичних орієнтацій, поряд з питаннями про суспільний устрій, ключовими стають проблеми пошуку національної ідеї, ціннісних орієнтирів, виховного ідеалу, нових тенденцій в освіті. Як стверджують сучасні політики і науковці, перший етап трансформацій в країні завершено «завдяки інноваційному імпульсу, що надала «інформаційна хвиля» науково-технічного прогресу суспільства; прискорився темп цивілізаційного розвитку». Подальша логіка розвитку суспільства є логікою інноваційних реформ, серед яких значну роль відіграватимуть реформи освіти.

Нові цілі модернізації освітньої галузі спрямовані на розвиток національної системи освіти, що має відповідати викликам часу і потребам особистості, яка здатна реалізувати себе в суспільстві, що постійно змінюється. Такі цілі освіти зумовлюють пріоритетність досліджень в галузі педагогічної інноватики, яка в 90-х роках ХХ століття виокремилась у потужний напрям наукового супроводу модернізації освіти на всіх рівнях.

Хоча на пріоритет формування освітнього простору вказують всі сучасні законодавчі та нормативні документи, найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності Закони України «Про інноваційну діяльність» (від 04.07.02 р. № 40- IV), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (від 16.01.03 р. № 433-IV), накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.00 р. № 522), «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (від 20.02.02 р. № 114), «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

В умовах глобалізації світової економіки, постіндустріального, інформаційного етапу розвитку цивілізації, впровадження інформаційних технологій в усіх країнах Європи проводяться різні за змістом реформи національних систем освіти. Освіта і наука сьогодні стають пріоритетними факторами розвитку соціально-економічного, духовного та політичного життя будь-якої країни. Сьогодні визначальним фактором багатства країни є знання. В цих умовах особливого значення набуває проблема інновацій у сфері знань. Широкий спектр інноваційних проблем, їх активне впровадження в освітню галузь є ключовим напрямом роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів, науковців АПН, вищих навчальних закладів України, загальноосвітніх закладів..

У контексті приєднання до Болонського процесу перед українською вищою та загальноосвітньою школою постали завдання: внести зміни до структури, змісту, стандартів, форм національної освіти, забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні європейських стандартів,

адаптації навчальних планів, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, розвиток системи неперервної освіти з використанням ІКТ. Інноваційні методи забезпечують підняття освіти, її багатогранних секторів на якісно новий рівень

РОЗДІЛ 1. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

1.1. Сутність педагогічної інноватики

У перекладі з грецької мови слово „інновація" означає — „оновлення, новизна, зміна". З'явилося воно вперше в зарубіжних дослідженнях ХІХ ст. в техніці при введенні деяких елементів однієї галузі в іншу і розглядається у психолого-педагогічній літературі неоднозначно. Найпоширенішим є визначення американського вченого К.Роджерса, який стверджує, що "новизна — це ідея, що є для конкретної особи новою, і не має значення, чи є ідея об'єктивно новою, чи ні, визначаємо її в часі, який минув з моменту її відкриття або першого використання". Франц Брансуїк визначає інновацію як нову ідею, дію, або адаптовану ідею, або ті, для яких настав час реалізації. Російський учений С.Я. Батишев вважає, що інновація є комплексним процесом створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу (новизни, нововведення) в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень.

У педагогічній інтерпретації **інновація** означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

Так, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

Розрізняють поняття **новація**, або **новий спосіб** та **інновація**, **нововведення**. **Новація** – це сам засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а **інновація** – процес його освоєння.

Одні науковці (В. Сластьонін, Л. Подимова) вважають інновації комплексним процесом створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень. Інші заперечують, що інновації не можуть зводитись до створення засобів. Так, І. Підласий вважає, що інновації – це ідеї, і процеси, і засоби, і результати, взяті в якості якісного вдосконалення педагогічної системи.

Розбіжності у тлумаченні поняття спричинені неоднаковим баченням їх авторами сутнісного ядра, а також радикальності нововведень. Одні з них переконані, що інноваціями

можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення.

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості.

Дослідники Л.І. Даниленко, І.М. Дичківська, О.І.Когут, Н.І. Островерхова, О.С. Падалка, І.П.Підласий та А.І. Підласий, О.М. Пехота, Г.С. Сазоненко, Г.К.Селевко, С. Л. Сисоева, Н. Е. Щуркова та ін. приділяли увагу визначенню змісту сутності понять „педагогічна технологія”, „освітня технологія”, „педагогічна інноватика”, „інноваційні педагогічні технології” з позицій гуманізації освітніх систем, особистісно орієнтованого навчання та виховання, метою яких є гармонійний розвиток особистості дитини і дорослого.

Сучасні вітчизняні вчені розглядають інновацію в освіті як „процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому” , „результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем; „актуальні, значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти і позитивно впливають на її розвиток”; продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення, розповсюдження та використання нового засобу (новизни, нововведення) в галузі педагогіки та наукових досліджень і т. ін.

З огляду на сутнісні ознаки інновації, є всі підстави розглядати її як процес і як продукт (результат), вважає І. М. Дичківська [3]. Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини. Інновація як результат передбачає процес створення (відтворення) нового, що має конкретну назву „новація”.

В.Ф.Паламарчук новацію вважає результатом (продуктом) творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці і практиці, інновацію - результатом породження, формування і втілення нових ідей. Саме втілення нових ідей є ознакою, за якою відрізняють інновації від власне новацій: якщо педагог відкриває принципово нове, то він новатор, якщо трансформує наукову ідею у практику - інноватор.

В цілому дослідники вказують на такі ознаки інновацій [3].

- **новизна** (несхожість новоствореної, новосформованої, щойно відкритої системи на інші);
- **актуальність** (важливість, нагальність, суттєвість нового для певного часу);
- **результативність** (засвідчує об'єктивну можливість за допомогою новацій розв'язувати

завдання, заради яких вони були створені);

- **оптимальність** (свідчить про найвищу економічність і ефективність створення нового засобу або способу діяльності, а також про зможу його допомогою оптимальним шляхом розв'язувати проблеми);

- **стабільність** (свідчить про єдність, цілісність, повторюваність основних елементів нового протягом певного проміжку часу);

- **змінюваність** (новий засіб, який апробується в педагогічній діяльності, постійно доопрацьовується, модифікується, видозмінюється)

Створення, утвердження, буття нового як цілісного феномену є стрижнем ядром інноваційного процесу, базовий компонент якого становить інновація.

Отже, поняття «**інновація**» можна визначити як окремі нововведення, зміни, в системі чи повне її оновлення, створення якісно нового або вдосконалення відомого, що призводить до більшої результативності та ефективності функціонування системи, її розвитку, є стійким у часі та має потенціал для подальшого удосконалення.

У ході теоретичного аналізу нами уточнено дане поняття так: інновація в освіті є не лише кінцевим продуктом застосування новизни у навчально-виховному й управлінському процесах з метою зміни (якісного покращення) суб'єкта та об'єктів управління й отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та іншого ефекту, а й процедурою їхнього постійного оновлення. Вона може бути спрямована на різні галузі людської діяльності (медичну, інженерно-технічну, освітню).

1.2. Поняття «педагогічна технологія»

Поняття «технологія» виникло у світовій педагогіці як протиставлення існуючому поняттю «метод». Недолік методу складається в його негнучкості. Широкого поширення термін технологія набув у 40-х рр. і був пов'язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. В 60-х рр. поняття «технологія утворення» розглядалося під кутом зору програмного навчання й використання обчислювальної техніки в навчання.

З початку 80-х усе більше вживається термін «педагогічні технології». Його варіанти – „педагогічна технологія”, „технологія навчання”, „освітні технології”, „технології в навчанні”, „технології в освіті” – широко використовуються в спеціальній літературі і мають понад 300 формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу.

О.М. Пехота здійснила ґрунтовний аналіз сутності явища „педагогічна технологія” і зробила висновок, що „педагогічна технологія” об'єднує і нові концепції процесу навчання, і

проблему взаємовпливу нових засобів та методів навчання, і використання системного підходу до організації навчання. Дослідниця наводить визначення, сформульоване П. Д. Мітчеллом: „Педагогічна технологія є галуззю досліджень і практики (у межах системи освіти), що має зв'язки (відносини) з усіма аспектами організації педагогічних систем і процедурою розподілу ресурсів для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів”, і вважає його вдалою спробою об'єднання всіх відомих визначень педагогічної технології, яка дала змогу автору сформулювати основне завдання педагогів-технологів: оптимальний розподіл людських, матеріальних і фінансових ресурсів для одержання бажаних педагогічних результатів [20, с.16-20]. Інші дослідники вважають, що педагогічна технологія - це визначення таких дидактичних підходів та засобів, які могли б перетворити навчання на виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом [2, с.42-51].

За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія – системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти. Такої думки дотримуються вчені В.Бондар, С. Гончаренко, А. Насімчук, О. Падалка та інші [8].

Поняття „освітня технологія” вживається тоді, коли мова йде про загальну стратегію розвитку певного освітнього простору, отже вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога з учнем.

Педагогічна технологія відображає послідовність реалізації освітньої технології і будується на знанні закономірностей функціонування системи „педагог – середовище – учень” у визначених умовах навчання (індивідуального, групового, колективного, масового, тощо). Їй притаманні загальні риси і закономірності реалізації навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета (технологія модульного, проєктивного, індивідуального навчання, рівневої диференціації тощо).

Педагогічна технологія може містити в собі інші спеціалізовані технології, застосовувані в інших галузях науки і практики – електронні і нові інформаційні технології, поліграфічні, валеологічні тощо [20, с.11-23].

Цілий ряд авторів, зокрема й В. Кукушкін [18] вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам (критеріям технологічності):

Концептуальність. Кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети.

Системність. Педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність.

Можливість управління. Передбачає можливість діагностичного ціле покладання, планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів.

Ефективність. Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти.

Відтворюваність. Можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами.

Візуалізація (характерна для окремих технологій). Передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників.

1.3. Класифікація педагогічних нововведень

Класифікація нововведень необхідна для з'ясування всебічної характеристики нововведення, пізнання, осмислення спільного і відмінного з іншими нововведеннями. Вона збагачує знаннями, які допомагають якнайточніше обирати необхідне нове і розробляти оптимальну технологію його освоєння, яка максимально враховувала б специфіку нововведення.

У загальній теорії інновацій залежно від предметного змісту розрізняють такі види нововведень:

- техніко-технологічні (стосуються вдосконалення організаційно-виробничих процесів у промисловості);
- соціально-економічні (спрямовані на оновлення економічних і суспільних явищ);
- організаційно-управлінські (охоплюють різні сфери управлінської діяльності);
- комплексні (органічне поєднання двох або всіх видів нововведень).

Виокремити види педагогічних нововведень досить складно, тому що сфери освіти настільки тісно взаємопов'язані, взаємозумовлені та взаємозалежні, що новації в одній із них зумовлюють новації в будь-якій іншій. Дуже важко впроваджувати новації в деякі компоненти освіти, оскільки у зв'язку з цим неминує постає проблема сукупного ефекту. Класифікація педагогічних нововведень ще більше утруднюється з огляду на складність, комплексність і динамічність процесу навчання та виховання.

Традиційно інновації в освіті поділяють на такі групи:

1. Залежно від сфери застосування:

- інновації у змісті освіти (оновлення змісту навчальних програм, підручників, посібників тощо);
- інновації в технології навчання та виховання (оновлення методик викладання та взаємодії у виховному процесі);
- інновації в організації педагогічного процесу (оновлення форм і засобів здійснення навчально-виховного процесу);
- інновації в управлінні освітою (оновлення структури, організації і керівництва освітніми закладами);
- інновації в освітній екології (архітектурне планування освітніх закладів, використання будівельних матеріалів, інтер'єр приміщень та ін.).

2. Залежно від масштабу перетворень:

- часткові (локальні, одиничні) нововведення, не пов'язані між собою;
- модульні нововведення (комплекс пов'язаних між собою часткових нововведень, що належать, наприклад, до однієї групи предметів, однієї вікової групи дітей тощо);
- системні нововведення (охоплюють весь навчально-виховний заклад). Вони передбачають перебудову всього закладу під певну ідею, концепцію або створення нового освітнього закладу на базі попереднього (наприклад, дитячий садок — школа, адаптивний дитячий садок, школа-лабораторія тощо). Для їх освоєння необхідне розроблення програми розвитку навчально-виховного закладу.

3. Залежно від інноваційного потенціалу:

- модифікаційні нововведення (пов'язані з удосконаленням, раціоналізацією, видозміною, модернізацією того, що має аналог або прототип). Це може бути програма, методика, окрема розробка тощо. Модернізація може бути спрямована як на технологічний, так і на особистісний аспекти засобу, що оновлюється. Можна видозмінити відому методику чи застосувати її до нового предмета, а можна, виявивши свої особистісні якості, інакше її реалізувати, збагатити і цим суттєво підвищити її ефективність (наприклад, опорні конспекти українського педагога-новатора Віктора Шаталова, ідея яких була запропонована у 1933 р. російським психологом Петром Гальперінім у працях про орієнтовані основи дій);
- комбінаторні нововведення (передбачають нове конструктивне поєднання елементів раніше відомих методик, які в такому варіанті ще не використовувались). Вони є не будь-яким поєднанням, а саме конструктивним, тобто таким, за якого з'являються нові системні властивості і які породжують новий ефект. Таким нововведенням можна вважати розроблену російською вчителькою Оленою Потаповою методику оптимізації навчання 6—7-річних дітей письма в три

етапи, яка передбачає тренування дрібної мускулатури пальців (обведення, штрихування), роботу кількох аналізаторів, написання букви за допомогою трафарету. Кожний з елементів (етапів) є модифікованою інновацією (розминка спортсмена, підготовка голосового апарату співака — розспівування, буквені трафарети у М. Монтесорі та ін.). Поєднання цих елементів забезпечує каліграфічне письмо, підвищує орфографічне чуття дитини та економить 20—30 годин навчального часу для звукового аналізу слів і розвитку мовлення. Хоча окремо вони були відомі раніше, саме їх комбінація породила нову якість, тобто дала інтеграційний ефект, що виявився у формуванні розвинених навичок письма та економії часу порівняно з традиційними методиками;

— радикальні, або фундаментальні, глобальні, базові нововведення (вони, як правило, є відкриттями, найчастіше виникають у результаті творчої інтеграції і сприяють створенню принципово нових навчальних засобів). Таким було запровадження класно-урочної системи, освоєння основ наук у Монтесорі-школах не шляхом окремого вивчення традиційних предметів (фізики, біології, історії та ін.), а через так званий мета-предмет — «космічне виховання».

Динаміка, результативність, інші особливості процесу нововведення залежать від інноваційного потенціалу навчально-виховного закладу.

Інноваційний потенціал навчально-виховного закладу — здатність навчально-виховного закладу створювати, сприймати, реалізовувати нововведення і своєчасно позбавлятися від застарілого, педагогічно недоцільного.

Ця здатність переважно є наслідком творчих прагнень педагогічного колективу, його ставлення до нововведень.

4. Залежно від позиції щодо свого попередника:

— заміщуючи нововведення (їх запроваджують замість конкретного застарілого засобу). До них належать театральні, художні студії, спортивні секції, школи балету і танців тощо;

— скасовуючи нововведення (суть їх полягає у припиненні діяльності певних органів, об'єднання, у скасуванні форми роботи, програми без заміни їх іншими, якщо вони неперспективні з огляду на потреби розвитку навчального закладу або гальмують його);

— відкриваючи нововведення (передбачають освоєння нової програми, нового виду освітніх послуг, нової технології тощо). Наприклад, комп'ютеризація освітнього процесу, перехід до нових інформаційних технологій;

— ретровведення (освоєння в навчально-виховному закладі нового, яке існувало в педагогічній практиці раніше). Як правило, воно тривалий час не використовувалося, колись було відмінено помилково чи втратило свою актуальність у тодішніх умовах. Такими ретровведеннями можна вважати вивчення у сучасних школах історії різних релігій, запровадження курсів логіки, психології, риторики, давніх мов тощо.

5. Залежно від місця появи:

- нововведення в науці (оновлення педагогічної теорії);
- нововведення в практиці (оновлення педагогічної практики).

6. Залежно від часу появи:

- історичні нововведення (відродження історико-педагогічної спадщини в нових умовах);
- сучасні нововведення (інновації сьогодення).

7. Залежно від рівня очікування, прогнозування і планування:

- очікувані (планові) нововведення;
- неочікувані (незаплановані) нововведення.

8. Залежно від галузі педагогічного знання:

- виховні нововведення (у галузі виховання);
- дидактичні нововведення (у галузі навчання);
- історико-педагогічні нововведення (у галузі історії педагогіки) тощо.

Типології педагогічних нововведень вибудовані на основі різноманітних підходів. Тому одне й те саме нововведення може з'явитися в різних типологічних групах (у двох і більше) залежно від того, яка його ознака буде в конкретному випадку взята до уваги.

Освітня інновація є однією з її компонентів з одного боку, а з іншого - сама складається з психолого-педагогічної, соціально-економічної та науково-виробничої новизни. Психолого-педагогічна (або педагогічна) інновація, в свою чергу, складається з дидактичної, виховної й управлінської.

Носіями педагогічних інновацій виступають творчі, енергійні люди, які фахово здатні, морально і матеріально зацікавлені щодо проведення інноваційних змін, опанування та реалізації нового [22]. Як правило, це наукові працівники та творчі вчителі.

Інновація суттєво відрізняється від педагогічного досвіду, який характеризується сукупністю знань, умінь і навичок, здобутих у процесі практичної навчально-виховної роботи; є частиною сукупної культури педагога, що являє собою основу, результат і саму практичну педагогічну діяльність, відображає наявні знання, вміння, навички та індивідуальні риси особистості.

Освітня інновація характеризується новизною в галузі психолого-педагогічних, соціально-економічних та науково-виробничих досліджень, спрямованих на якісне покращення освітнього процесу і виражених у вдосконалених чи нових освітніх системах (дидактична, виховна, управлінська); складових освітнього процесу (мета, зміст, структура, форми, методи, засоби, результати); освітніх технологіях (дидактичних, виховних, управлінських); наукових та

науково-методичних розробках, технічних пристроях і установках для закладів і установ освіти; нормативно-правових документах, що регламентують діяльність закладів і установ освіти.

Таким чином, відзначимо, що освітня інновація характеризується нововведеннями в галузі психолого-педагогічних, соціально-економічних та науково-виробничих досліджень, спрямованих на якісне покращення освітнього процесу.

Психолого-педагогічна інновація є складовою освітньої інновації і характеризується новою чи вдосконаленою педагогічною системою чи технологією педагогічного процесу; складовими педагогічного процесу, які є органічним поєднанням навчання, виховання й розвитку вихованців. Як правило, педагогічна інновація розглядається як педагогічна технологія, під якою розуміється цілеспрямована, свідомо організована, динамічна взаємодія вихователів і вихованців, у процесі якої вирішуються суспільне необхідні завдання освіти й гармонійного виховання [3].

Цілісний педагогічний процес органічно поєднує навчання, виховання і розвиток вихованців. Тому розглядаємо педагогічну інновацію через сукупність дидактичних, виховних та управлінських інновацій. У результаті їх розробки і здійснення у ЗНЗ з'являються якісно нові (оновлені): навчальні плани і програми; технології (дидактичні, виховні, управлінські); форми, методи, засоби, технології навчання, виховання й управління, кожна з яких має свою ключову науково-педагогічну ідею, автора і знаходиться у відповідній стадії розробки (експеримент, апробація, освоєння, збереження).

РОЗДІЛ 2. ОГЛЯД ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Освіта ХХІ століття, - це освіта для людини. Її стрижень - розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни. Забезпечити реалізацію цих вимог повинна освіта, орієнована на інноваційні технології.

2.1. Класифікація педагогічних технологій за І. М. Дичківською

І. М. Дичківська виділяє окремо системні технології та модульні й локальні [3].

Системні технології удосконалюють весь педагогічний процес освітнього закладу. Кожна з них має засновану на конкретному філософському вченні теоретичну модель, якій відповідають засоби і методи практичного застосування.

Жодна системна педагогічна технологія не може претендувати на утвердження в усій сфері освіти і, зважаючи на свою унікальність, бути ізольованою від суспільства.

До системних педагогічних технологій відносяться:

- «Будинок вільної дитини» М. Монтесорі
- «Йєна-план-школа» П. Петерсена
- Антропософські школи Р. Штейнера
- «Школа успіху і радості» С. Френе
- «Школа для життя, через життя» Ж.-О. Декролі
- педагогічна технологія «Школа діалогу культур» В. Біблера
- технології розвивального навчання (Л. Занкова, Ельконіна — Давидова)

Модульні (лат. *modulus* — міра) і локальні (лат. *localus* — місцевий, властивий певному місцю) технології спрямовані на удосконалення певної частини педагогічного процесу, в якому модулем є самостійна функціональна частина. Локальні технології охоплюють лише окремі ланки педагогічного процесу і не пов'язані між собою. Модульні та локальні інноваційні педагогічні технології використовуються як самостійні або як такі, що становлять елементи системних технологій.

До модульних та локальних Дичківська відносить:

- технології раннього навчання М. Зайцева
- технології раннього навчання Г. Домана
- технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера
- технологія фізичного виховання дітей М. Єфименка

2.2. Найпоширеніші інноваційні освітні технології у загальноосвітньому навчальному закладі

Серед інноваційних освітніх технологій, які найчастіше можуть бути використані у загальноосвітньому навчальному закладі, можна виокремити такі:

- 1) загально-педагогічні технології:
 - розвиваюче навчання,
 - модульно-рейтингова система навчання,
 - різнорівневе навчання,
 - вальдорфська педагогіка (гуманістичні ідеї),
 - організація пізнавальної діяльності,
 - особистісно орієнтовані педагогічні ситуації;
- 2) локальні педагогічні технології:
 - проблемно-пошукова діяльність,
 - створення ситуації успіху,
 - індивідуалізація навчання;
- 3) частково-педагогічні технології:
 - технологія розвитку творчості учня,
 - навчальне проектування;
- 4) інформаційно-комунікаційні технології:
 - навчання за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій,
 - інформатизація навчання,
 - мультимедійне навчання,
 - телекомунікаційні технології.

Найбільш значущі наукові ідеї, покладені в основу педагогічних інновацій, які застосовуються у ЗНЗ (за даними ЦППО АПН України)

Наукова ідея, покладена в основу педагогічної інновації	Автор (автори) педагогічної інновації
Інновації у навчальному процесі	
Особистісно орієнтоване навчання	І . Якіманська, О.Я.Савченко, С. І Подмазін

.	Розвивальне навчання	В. В. Давидов, О.К.Дусавицький, В.В.Репкін
.	Диференційоване навчання	Н.Бібік, Н. Софій
.	Гуманістичне навчання	Т.О. Пушкарьова
.	Інтегративне навчання	В. Р.Ільченко
.	Модульно-розвивальне навчання	А. В. Фурман
.	Комп'ютеризоване навчання	Н.В. Морзе
Інновації у виховному процесі		
.	Особистісно - орієнтоване виховання	І.Д.Бех
.	Національне виховання	О.В.Киричук
.	Розвиток фізичної культури	О.Д.Дубогай
.	Розвиток внутрішніх резервів учнів	І.Г.Єрмаков
.	Рання соціалізація учнів	В.О.Киричук
Інновації в управлінському процесі		
.	Особистісно орієнтована організація навчально-виховного процесу в ЗНЗ	М.П.Гузик
.	Громадсько-державне управління системою освіти в регіоні	П.Хобзей
.	Адаптивне управління системою освіти в регіоні	Г.В.Єльнікова

	Проектно-модульне управління	І Г Осадчий
	Проектно-інвестиційне управління	Л. І Даниленко

Часто нові педагогічні технології ведуть до відмови від класно - визначеної системи: ділення учнів не за віком, а за рівнем розвитку; організація навчання методів проектів; робота учнів по програмі, робота вчителя з великими й маленькими групами; викладання матеріалу блоками.

На відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, уміннями й навичками, нестандартний урок найбільше повно враховує вікові особливості, інтереси нахили, здатності кожного учня. У ньому з'єдналися елементи традиційних уроків - сприйняття нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення - але не у звичайних формах. Саме такі уроки містять у собі елементи майбутніх технологій, які при групуванні їх у певну систему, що будується на глибокому знанні потреб, інтересів і здатностей учнів, можуть стати дійсно інноваційними.

Найпоширеніші такі форми нестандартних уроків:

1. Інтегрований урок. Як правило, такий урок проводять два вчителі. Вони спільно здійснюють актуалізацію знань за двома напрямками опитування, виклад нового матеріалу. Часто поєднуються такі предмети, як історія-географія, історія-література, історія-іноземна мова, інформатика - математика.

2. Дослідницький урок і лабораторно - практичні роботи. Їх ціль складається в одержанні навчальної інформації з першоджерел. Ці уроки розвивають спеціальні вміння й навички, стимулюють пізнавальну діяльність і самостійність. Учні вчаться працювати з історичними документами, підручниками.

3. Рольова гра. Вона жадає від учнів прийняття конкретних рішень у проблемній ситуації в границях ролі. Кожна гра має чітко розроблений сценарій, головну частину якого необхідно доробити учням. Отже, пошук розв'язування проблеми залишається за школярами.

4. Театральна. На відміну від рольової гри, спектакль передбачає більше чіткий сценарій, що регламентує діяльність учнів безпосередньо на уроці й збільшується їхня самостійність під час підготовці сценарію.

2.2.1. Особистісно-орієнтовані технології навчання

Спектр методик і технологій, що складають зміст особистісно-орієнтованого навчання, досить широкий [21]:

- вальдорфська педагогіка,
- технологія саморозвивального навчання Г. Селевка,
- дальтон-технологія,
- колективний спосіб навчання (О. Рівін, В. Дяченко),
- ігрові технології,
- методика Марії Монтесорі,
- технологія модульного та модульно-розвивального навчання,
- проектні технології,
- розвивальне навчання,
- технологія рівневої диференціації М. Гузика,
- адаптивна система навчання А. Границької,
- технології проблемного навчання, сугестивні технології,
- продуктивна освіта,
- особистісно-орієнтоване розвивальне навчання І. Якиманської,
- школа «діалогу культур»,
- інтерактивні технології та деякі інші.

Особистісно-орієнтована освіта базується на таких засадах:

- дитина в школі - повноцінна особистість;
- метою освіти є становлення особистості;
- педагогічні відносини базуються на принципах гуманізації і демократизації;
- учень є суб'єктом навчальної діяльності;
- талановитою є кожна дитина;
- в основі навчання лежить позитивна Я-концепція особистості;
- навчання на основі успіху, відмова від примушування.

Таким чином, можемо виділити спільні ознаки методик і технологій, які забезпечують реалізацію принципів особистісно-орієнтованої освіти:

- 1) своєю метою вони проголошують розвиток та саморозвиток учня з урахуванням його здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктного досвіду;
- 2) створюються умови для реалізації та самореалізації особистості;

3) забезпечується суб'єктність учня за рахунок можливості впливу на хід діяльності (вибір змісту, засобів, методів, форм навчання);

4) навчання будується на принципах варіативності;

5) кінцевим продуктом є не лише здобуття знань, вироблення умінь і навичок, а й формування компетентностей;

Ключовими ознаками особистісно-орієнтованого навчання є: опора вчителя на суб'єктний досвід учня (на відміну від "суб'єктивний", який передбачає, що десь існує ще й об'єктивний, тобто правильний досвід), який не несе в собі негативної оцінки. Поняття вживається на означення обумовленого процесом соціалізації емоційно-ціннісного ставлення особистості до певного факту, явища); суб'єкт-суб'єктні відносини учасників навчального процесу (учень стає суб'єктом діяльності тільки тоді, коли реально може впливати на неї на всіх етапах: цілевизначення, планування, організації, рефлексії, оцінювання); діяльнісна основа (учні вчать самостійно здобувати і застосовувати знання).

Крім технологій особистісно-орієнтованого навчання виділяють наступні групи педагогічних технологій:

- традиційні, педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів;
- педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу;
- педагогічні технології на основі дидактичного удосконалення та реконструюванні матеріалу;
- окремі предметні педагогічні технології;
- альтернативні, та вроджені педагогічні технології;
- педагогічні технології розвиваючого навчання;
- педагогічні технології авторських шкіл.

Нижче дамо характеристику окремим технологіям з вище перерахованих груп.

2.2.2. Групові (колективні) технології

Групові (колективні) технології застосовувалися ще в середні віки. Ідеї взаємного навчання закладено ще бел-ланкастерській системі. Сучасна технологія розроблена і апробована О. Рівиним, В. Дяченко.

Групова (колективна) технологія навчання передбачає організацію навчального процесу, за якої навчання здійснюється у процесі спілкування між учнями (взаємонавчання) у групах.

Група може складатися з двох і більше учнів, може бути однорідною або різнорідною за певними ознаками, може бути постійною і мобільною.

Групові форми навчання дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання. Формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації. Сприяють формуванню комунікативних якостей учнів, активізують розумову діяльність. Робота в групах (колективна) дає найбільший ефект у засвоєнні знань.

Відкриті школи. Центри дослідної роботи в початковій і частково середній ланці освіти. Ці школи набули значного поширення на Заході. Їхньою особливістю є те, що значну частину часу діти проводять за межами навчального закладу. Вчитель завжди серед дітей: радить, підбадьорює, контролює. Діти перебувають у постійному контакті з "командою" педагогів, до кожного з яких учень може звернутися за допомогою. Учні в класі поділені за рівнями: "сильні", "середні", "слабкі", "відстаючі". Угрупування за рівнями здійснюється лише щодо навчання з основних предметів. Учні, які досягли успіху з будь-якого предмета, можуть вивчати курс старшого класу.

2.2.3. Технології індивідуалізації процесу навчання. (А. Границька, В. Шадріков)

Технології індивідуалізації процесу навчання - організація навчально-виховного процесу, при якій вибір педагогічних засобів та темпу навчання враховує індивідуальні особливості учнів, рівень розвитку їх здібностей та сформованого досвіду. Його основне призначення полягає в тому, щоб забезпечити максимальну продуктивну роботу всіх учнів в існуючій системі організації навчання. Індивідуальне навчання - форма, модель організації навчального процесу при якому: 1) вчитель взаємодіє лише з одним учнем; 2) один учень взаємодіє лише із засобами навчання (книги, комп'ютер тощо). Головною перевагою індивідуального навчання є те, що воно дозволяє повністю адаптувати зміст, методи та темпи навчальної діяльності дитини до його особливостей, слідкувати за кожною дією та операцією при вирішенні конкретних завдань, за його рухом від незнання до знання, вносити вчасно необхідні корективи в діяльність як учня, так і вчителя. В сучасній вітчизняній педагогічній практиці та теорії найбільш суттєвими прикладами технологій індивідуалізації навчання є:

- проектний метод;
- технологія продуктивного навчання;
- технологія індивідуального навчання І. Унт;
- адаптивна система навчання А. Границької;
- навчання на основі індивідуально-орієнтованого навчального плану В. Шадрікова.

За результатами досліджень різних міжнародних організацій і фондів, учні пострадянських держав відрізняються від своїх закордонних однолітків більшим обсягом знань й у той же час неспроможністю застосовувати їх у реальному житті. Використання в навчальному процесі методу проектів дає можливість перебороти цей бар'єр, навчити дітей самостійно добувати нові знання й застосовувати їх на практиці.

Проект - сукупність певних дій, документів, тестів для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, уміння самостійно конструювати свої знання, розвиток критичного мислення.

Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів - індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом певного відрізка часу. Метод проектів завжди допускає розв'язання деякої проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого - інтеграція знань, умінь із різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Результати виконаних проектів повинні бути «відчутними», тобто якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язування, якщо практична, - конкретний результат, готовий до впровадження[9].

Перш ніж приступитися до певного проекту, якщо вже є ідея проекту, необхідно визначитися з його соціальною, культурною, економічною значимістю. Можливо, намічена ідея може бути коректно усвідомлена тільки тоді, коли буде розглянута в певній системі знань, соціального явища, економічної проблеми тощо. Інакше кажучи, обрана ідея може «потягнути» за собою цілу серію взаємопов'язаних проектів, що становлять єдину тему, проблему, що доцільно розглядати, аналізувати, вивчати послідовно, крок за кроком, проект по проекті, усе більш глибоко вникаючи в проблему розглядаючи різні її аспекти. Мова тоді вже йде про цілу програму, що складається із серії проектів, які можуть охоплювати різні галузі знання, різні роки навчання. Це не повинне зупиняти вчителя. Він може намітити цілу програму дослідницьких проектів не на один рік, вводячи її з роками до структури відповідно до програмному матеріалу. Тому вчитель, насамперед, повинен розглянути свою ідею із цього погляду:

- виявлення й формулювання загальної проблеми;
- виявлення окремої проблеми для певного дослідницького завдання з урахуванням вікових особливостей і розвитку дітей;
- презентація ситуацій для виявлення проблеми;
- формулювання проблеми;
- формулювання гіпотез;
- методи збору й обробки даних на підтвердження висунутих гіпотез;

- збір даних;
- обговорення отриманих даних;
- перевірка гіпотез;
- формулювання понять, узагальнень, висновків;
- впровадження висновків

Так, у 10 класі, на уроках світової літератури, після вивчення теми “Поезія другої половини ХІХ ст.”, вчитель організовує тематичну атестацію у вигляді захисту проекту- плакату, що підсумовує тему. Для цього на попередньому уроці клас був розбитий на групи, вдома учні підготували плакати, а на уроці захищали свої ідеї. Кожна група запропонувала свій оригінальний підхід до осмислення даної теми, як-от: поезію Поля Верлена було представлено у вигляді нот (“Найперше – музика у слові”), Шарля Бодлера – альбатроса з головою поета (Альбатрос – образ поета серед натовпу, який не розуміє його та знущається, коли той перебуває на землі, а не в небі - своїй творчості), корабель – Артюр Рембо (“П’яний корабель”) та ін. Крім того, учні читали власні вірші, що були написані під враженням поезії ХІХ ст. Вчитель вважає такі форми роботи з учнями частиною підготовки до сприйняття модерністської літератури в 11 класі, оскільки вони виявляють індивідуальне сприйняття учнями поезії, допомагають формуванню образного, творчого мислення.

Результатами такого навчання є: *позитивна взаємозалежність* (кінцевий результат залежатиме не від одного учня, а від групи, яка колективно вирішує ту чи іншу проблему);

особиста відповідальність (підготовка одного учня до вирішення проблеми впливатиме на кінцевий результат колективу); *набуття соціальних навичок* (учні вчаться працювати в колективі, спілкуватися, допомагати один одному опановувати матеріал, разом вирішувати проблеми, досягати кінцевої мети).

Залежно від обсягу навчального матеріалу, важливості його засвоєння, відпрацювання навичок педагоги активно застосовують такі методи навчання, як командні ігри, тести, тренінги, групові дослідження. Великої уваги заслуговують ділові ігри, які дають учням змогу якнайкраще проявити свій професіоналізм, компетентність, уміння застосовувати здобуті знання. А переваги групового дослідження полягають у тому, що в навчанні учнів складається ситуація, яка може трапитися в житті, між теорією і практикою встановлюється тісний зв'язок – учні вчаться використовувати здобуті знання у професійній сфері (вибір різних методів вирішення тієї чи іншої проблеми, послідовне моделювання виробничих ситуацій, що вимагають від учнів пошукових зусиль, спрямованих на пошук оптимальних шляхів розробки проектів та їх впровадження тощо), виявляють самостійність у роботі, розвивають творчу та пізнавальну активність, логічно мислять.

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. Вміле поєднання індивідуальної та групової організації навчальної діяльності допомагає успішному навчанню учнів, їх активність і самостійність підвищують ефективність уроку.

При індивідуальній роботі кожен учень працює самостійно, темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитку інтересів, нахилів. Темп роботи залежить також від навчальних можливостей, підготовленості учнів.

Інформаційно-розвивальні технології передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи учнів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання; розвивальні – спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи й засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо. До цих технологій входять проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, гри.

2.2.4. Ігрові технології навчання (Й. Гензерг). Технології ігрового навчання - це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення учня в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, "проживання" ситуації).

Сьогодні віддають перевагу терміну "імітація" замість "гра" (акцент переноситься на внутрішню сутність дії). Навчальні ігри мають за мету, окрім засвоєння навчального матеріалу, вмінь і навичок, ще й надання учневі можливості самовизначитися, розвивати творчі здібності, сприяють емоційному сприйманню змісту навчання.

Види ігор:

- навчальні, тренувальні, узагальнюючі;
- пізнавальні, виховні, розвиваючі;
- репродуктивні, продуктивні, творчі.

2.2.5. Інтерактивне навчання. В Україні розроблена та пропагується технологія інтерактивного навчання О. Пометун [9]. Інтерактив (від англ.- взаємний та діяти). Інтерактивне навчання-це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок а вмінь як предметних, так і

загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Інтерактивне навчання - це навчання діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

Інтегровані технології (П. Ерднієв) - припускає, що вчитель за можливості чітко визначає реакції, поняття, ідеї та навички, які мають бути засвоєні учнем, а потім за допомогою багатостороннього підходу допомагає учневі спрямувати власну діяльність на досягнення цих цілей. При цьому учень може діяти у власному темпі, заповнюючи прогалини у своїх знаннях або пропускаючи те, що вже засвоєно.

2.2.6. Мультимедійні технології пов'язані із створенням мультимедіа-продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз даних. У цих продуктах об'єднуються текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація. Мультимедіа-технології перетворили комп'ютер на повноцінного співрозмовника, дозволили учням (будь-якого віку), не виходячи з навчальної аудиторії, будинку, офісу, бути присутніми на лекціях видатних вчених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію. Як принципово новий навчальний засіб електронна книга відкрила можливості «читати», аналізувати «живі» озвучені сторінки, Тобто можливості бачити, чути, читати.

2.2.7. Мережеві технології призначені для телекомунікаційного спілкування учнів з викладачами, колегами, працівниками бібліотек, лабораторій, установ освіти тощо. Телекомунікаційний доступ до баз даних здійснюється через всесвітню мережу Інтернет. Формами мережевої комунікації є:

- електронна пошта - призначається для обміну інформацією між суб'єктами зв'язку, здійснення консультування, організації дистанційного навчання;
- телеконференція - дозволяє викладачеві та учням, що знаходяться на значній відстані одне від одного, організувати спільне навчання, обговорювати навчальні проблеми, брати участь у ділових іграх, практикумах тощо в умовах так званого віртуального класу.

Телекомунікації - передача інформації на відстань електронними засобами. Комп'ютерні телекомунікації - передача інформації з одного комп'ютера на іншій у будь-якій точці земної кулі. Комп'ютерні телекомунікації дозволяють учням і вчителям з різних країн миру спілкуватися один з одним. В 80-ті роки телекомунікації використалися лише як зручний й оперативний вид зв'язку,

оскільки вся мережна робота полягала в обміні аркушами між учнями. Однак, як свідчить міжнародна практика й численні експерименти, на відміну від простої переписки, спеціально організована цілеспрямована спільна робота учнів у мережі може дати більше високий педагогічний результат.

Найбільш ефективною виявилася організація загальних проектів на основі співробітництва учнів різних шкіл, міст і країн. Основною формою організації навчальної діяльності учнів у мережі став навчальний телекомунікаційний проект.

Навчальний телекомунікаційний проект - це спільна учбово-пізнавальна або ігрова діяльність учнів-партнерів, організована на основі комп'ютерної телекомунікації, що має загальну позначку- дослідження певної проблеми, погоджені методи, способи діяльності й спрямована на досягнення загального результату діяльності.

Специфіка телекомунікаційних проектів полягає насамперед у тому, що вони по своїй суті завжди міжпредметні. Розв'язування проблеми, закладеної в будь-якому проекті, завжди вимагає залучення інтегрованого знання. Але в телекомунікаційному проекті, особливо міжнародному, потрібна, як правило, більш глибока інтеграція знань, що передбачає не тільки знання властивості предмета досліджуваної проблеми, але й знання особливостей національної культури.

Тематика й зміст телекомунікаційних проектів повинні бути такими, щоб їхнє виконання цілком природно вимагало залучення властивостей комп'ютерних телекомунікацій. Інакше кажучи, не всякі проекти, якими б цікавими й практично значимими вони не здавалися, можуть відповідати характеру телекомунікаційних проектів.

Метод проектів - це приклад інформаційно - педагогічних технологій навчання технологій, а засобу їхні проведення можуть бути різними. Це можуть бути комп'ютери, телекомунікації, інтерактивне телебачення, факс, радіозв'язок тощо. Тому головне - чітко визначитися із самим методом.

РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗНЗ

3.1. Управління інноваційною педагогічною діяльністю

Загальний інноваційний процес у ЗНЗ охоплює сукупність окремих інновацій, кожна з яких може сприйматися як окремий інноваційний процес.

Для забезпечення якості та ефективності окремих нововведень і загального інноваційного процесу в школі необхідно враховувати, відстежувати, прогнозувати наслідки інновацій для закладу освіти; психологічного клімату всередині спільноти; кожної частини об'єкта управління..

Виокремлюють такі структурні компоненти управлінської діяльності:

- 1) постановка мети;
- 2) планування або прийняття управлінських рішень;
- 3) організація виконання рішень;
- 4) контроль за результатами інноваційної діяльності;
- 5) регулювання (або корекція) нововведення;
- 6) аналіз результатів.

Для управління нововведеннями у ЗНЗ необхідно мати банк інновацій (педагогічних ідей). Практично його створюють у формі картотеки, заводячи на кожне нововведення учителя спеціальну карту. Як правило, це роблять на початку навчального року. Із впровадженням комп'ютерних систем змінилася технологія формування банку педагогічних ідей, але принципи залишилися ті самі. Картки, на яких фіксують педагогічні ідеї та їх основні характеристики, є формалізованими, тобто кожен їх пункт передбачає занесення конкретної інформації.

1. Проблема. У цьому пункті формулюють протиріччя у навчанні та вихованні, які змушують відмовитися від традиційної практики і почати пошук нової, або фіксують потребу, що спонукає необхідність впровадження інновації. Наприклад, необхідність здійснення у процесі навчання різнорівневої диференціації і відсутність у педагогів необхідних знань про цю технологію для її практичної реалізації.

2. Мета інновації (нововведення). Формулювання мети має бути своєрідною відповіддю на другу частину проблеми (протиріччя), тобто визначати параметри результату, в яких її має бути досягнуто. Метою нововведення, наприклад, може бути формування пізнавальних інтересів дитини; забезпечення умов для свободи вибору дітей; забезпечення умов для інтегрованого навчання й виховання здорових дітей і дітей з особливими потребами тощо.

3. Суть інновації. Мається на увазі комплекс взаємопов'язаних завдань, які потрібно розв'язати, щоб отримати нову якість.

4. Прогнозований результат нововведення. Будь-який прогнозований результат повинен бути досяжним і вимірюваним. Як правило, передбачають очікувані позитивні результати, а також можливі втрати, негативні наслідки і заходи щодо їх уникнення. При цьому вказують параметри, за якими буде визначатися ефективність нововведення.

5. Класифікація інновації. Критерієм класифікації є галузь застосування інновації. У навчально-виховній сфері такими галузями можуть бути управління, дидактика, конкретна методика, психологія, гігієна, валеологія тощо.

6. Інноватор. У цей пункт заносять відомості про особу, яка запроваджує інновацію (вік, освіта, спеціальність, педагогічний стаж), а також її статус стосовно інновації (розробник, користувач, розповсюджувач).

7. Стадії нововведення. Всі стадії, які пододало нововведення, і та, на якій воно перебуває, мають бути пронумеровані і відповідно названі.

8. Експериментальна перевірка інновації. Цей пункт передбачає фіксацію результатів кожної експериментальної перевірки. Загальну їх кількість занотують після закінчення навчального року.

9. Характер інноваційного процесу (експерименту). Будь-який інноваційний процес може належати до одного з таких видів: констатуючий — відстеження процесу, констатація результатів; уточнюючий — коригування гіпотези відповідно до отриманих результатів; формуючий — перевірка ефективності системи впливів.

10. Перешкоди на шляху розроблення і впровадження. Йдеться про соціальні, матеріально-технічні перешкоди, що заважають впровадженню інновації, а також про загально педагогічні проблеми (управлінські, дидактичні, методичні, виховні та ін.).

11. Експериментальний контроль. Передбачає фіксування всіх видів контролю за впровадженням інновацій. Такими видами є самоконтроль, експертний контроль, контроль громадськості. Самоконтроль використовують розробники, розповсюджувачі та користувачі інновації. Експертами можуть бути спеціалісти у відповідній галузі знань і практичної діяльності — колеги по роботі, досвідчені керівники навчально-виховних закладів, методисти, завучі, науковці тощо. Громадський контроль здійснюють батьківські, профспілкові організації, рада кураторів тощо.

12. Оцінювання інновації. Його здійснюють за всіма придатними для конкретної ситуації показниками і в різних формах, що дає змогу побачити інновацію під різними кутами зору і в різних вимірах.

13. Проблеми, які необхідно розв'язати. Такими проблемами можуть бути психологічні бар'єри у педагога і батьків, відсутність методик проведення різнорівневого контролю тощо.

14. Особливі міркування про значення інновації. Як правило, такі міркування з'являються за результатами експертизи програми інновації.

Банк педагогічних інновацій дає змогу керівникам навчальних закладів кваліфіковано здійснювати регулювання та корекцію нововведення.

Важливим елементом управління інноваційною діяльністю є контроль за результатами, який загалом здійснює такі функції:

— констатація, експертна аналітична оцінка досягнутих результатів навчальної або виховної діяльності;

— констатація і оцінювання учасників інноваційного процесу, досягнутих ними результатів навчальної або виховної діяльності, спрямованої на розвиток освітнього закладу;

— констатація та оцінювання результатів управління інноваціями відповідно до комплексно-цільової програми;

— формування каналів прямого і зворотного зв'язку для інформування та стимулювання учасників інноваційного процесу.

Реалізація кожної функції потребує внесення відповідних коректив в освітній процес, діяльність педагогічного колективу, здійснення управлінських впливів.

Процес оцінювання передбачає використання всебічної, достовірної інформації як передумови об'єктивних висновків про стан об'єкта, процесу, явища. Джерелом такої інформації у педагогічній сфері є експертна діяльність — дослідницька діяльність, зосереджена на вивченні практики, що розвивається.

Експертиза має на меті оцінювання дії, процесу, які вже відбулися, тривають або тільки передбачаються на майбутнє. Її об'єктом є діяльність із розроблення, реалізації проекту або результат проектної діяльності. Під час експертизи послуговуються інтуїтивними, а також кваліметричними (сформованими дослідницьким шляхом) засобами. Процедура експертизи передбачає створення відповідного продукту, яким, як правило, є висновки експертів.

Оцінювання інноваційної діяльності вимагає певних знань з кваліметрії — науки про методи кількісного оцінювання якості продукції.

У 70-ті роки ХХ ст. методи кваліметрії поширилися й на педагогіку, що зумовило появу нового напрямку — педагогічної кваліметрії — самостійної наукової дисципліни, одного з напрямів загальної кваліметрії, який доповнює всі педагогічні науки контролем, діагностикою і корекцією результатів.

Якщо предметом педагогічної кваліметрії є загальні проблеми вимірювань, то методика вимірювань, конструювання тестів і анкет, організації й проведення експертизи становлять предмет педагогічної експертизи.

Педагогічна експертиза як частина педагогічної кваліметрії спирається на засоби і методи вимірювання якостей, які застосовують під час експертизи навчальної і методичної літератури, структурування і планування навчального матеріалу, професіоналізму, майстерності педагогів тощо.

У системі педагогічної діяльності використовують два типи експертизи: групову та індивідуальну. З огляду на ознаки виокремлюють такі види педагогічної експертизи:

— за формою контакту: очна (безпосередньо з об'єктом); заочна (через анкетування, тестування тощо);

— за формою подання: відкрита; закрита; напіввідкрита;

— за способом отримання інформації: пряма; побічна;

— за суб'єктом експертизи: внутрішня; зовнішня;

— за цільовим спрямуванням: констатуюча; прогноуюча; формуюча (розвивальна).

Для багатокритеріальної педагогічної характеристики інноваційної діяльності вчителя використовують кількісні та якісні параметри різних ознак інновацій:

Параметри педагогічного аналізу інноваційної діяльності вчителя [3]

Ознака	Параметри
1. Рівень новизни	<p>Глибокий рівень — інновація не має прикладних і теоретичних аналогів</p> <p>Середній рівень — інновація доповнює, удосконалює чи поліпшує усталені елементи освітньої системи або педагогічної практики</p> <p>Поверховий рівень — пропозиція не містить нового або орієнтована на застосування готових розробок в іншій сфері (група, освітній заклад, район, місто тощо)</p>
2. Масштаб застосування	<p>Міжнародний</p> <p>Державний</p> <p>Регіональний</p> <p>Місцевий (дошкільний заклад, школа, група, клас, окремі</p>

	вихованці тощо)
3. Об'єкти інновації	Зміст навчання Методика навчання Методика виховання Управління освітою
4. Прогноз існування інновації	До двох років Від двох до п'яти років Понад п'ять років
5. Наукове обґрунтування інновації	Наявність теоретичного обґрунтування Наявність емпіричного матеріалу Недостатнє наукове обґрунтування
6. Готовність педагога до впровадження інновацій	Висока Середня Низька
7. Інформаційно-методична забезпеченість інновації	Наявність методичного забезпечення Слабка забезпеченість (незабезпеченість) методичними матеріалами

Такі ознаки інновації можна використовувати як для самооцінки, так і для оцінювання педагогічної діяльності спеціально створеними експертними групами.

Перспективи інноваційної діяльності залежать не лише від інноваційного потенціалу нововведення, а й від інноваційного потенціалу педагогічного колективу. Оцінювання рівня інноваційного потенціалу педагогічного колективу здійснюють за певними критеріями.

1. Сприйнятливість до нового. Цей критерій охоплює здатність передбачати розвиток і результати роботи, потребу в постійному професійному зростанні. Сприйнятливий до нового педагог постійно стежить за передовим досвідом у своїй сфері діяльності, намагається впровадити його з урахуванням освітніх потреб населення, суспільства. Він системно і наполегливо

займається самоосвітою, розвиває власні ідеї у процесі педагогічної діяльності. Бачачи перспективи творчого розвитку, такий педагог прогнозує й аналізує свою діяльність, ефективно взаємодіє з батьками вихованців, колегами, науковими установами тощо.

Сприйнятливність педагогів до нового оцінюють, послуговуючись спеціальною шкалою оцінок, яка передбачає:

- 5 — сприйнятливність сильно виражена;
- 4 — сприйнятливність виражена;
- 3 — виявляється, але не завжди;
- 2 — слабо виявляється;
- 1 — не виявляється.

Обстановку в навчально-виховному закладі визначають, використовуючи коефіцієнт інновацій за формулою:

$$KI = (K_{\text{факт}} / K_{\text{мак}}),$$

де $K_{\text{факт}}$ — фактично одержана кількість балів;

$K_{\text{мак}}$ — максимально можлива кількість балів;

KI — коефіцієнт інновацій.

Сприйнятливність до нового поряд із іншими чинниками забезпечує гармонійне здійснення інноваційної діяльності, саморозкриття особистості педагога.

2. Підготовленість до освоєння нововведень. Ідеться про інформованість педагогів про інновації, наявність потреби у зміні та оновленні педагогічного процесу; вмотивованість їх на розроблення та освоєння нововведень; наявність системи знань і вмінь для успішної реалізації професійної діяльності, наявність знань і вмінь для дослідницької діяльності.

Оцінюють її за допомогою методів спостереження, анкетування, бесід, творчих завдань, створення спеціальних ситуацій, у яких може розкритися особистість педагога.

3. Ступінь новаторства педагогів і колективу навчального закладу.

У результаті оцінювання ступеня новаторства кожен педагог може бути проатестований як педагог-«новатор», педагог-«передовик», педагог-«помірний», педагог-«передостанній», педагог-«останній». Безперечно, така класифікація значною мірою умовна, оскільки у структурі особистісних якостей, стилі діяльності педагога наявні елементи інших класифікаційних груп. У цьому разі йдеться про виражену домінанту якостей.

Педагоги-«новатори». До цієї групи належать педагоги з яскраво вираженим новаторським духом, які завжди першими охоче сприймають нове як позитивне. Вони вміють розв'язувати нестандартні завдання, часто самі створюють і розробляють педагогічні інновації.

Педагоги-«передовики». Вони першими здійснюють практичну, експериментальну перевірку інновації у своєму закладі, підхоплюють інновації, впроваджені в інших навчально-виховних закладах.

«Помірні» педагоги («золота середина»). До інновацій вони ставляться стримано, не поспішають їх впроваджувати, водночас намагаються не бути у цій справі серед останніх. Як правило, такі педагоги розпочинають інноваційну діяльність після того, як нове сприймуть колеги.

Педагоги-«передостанні». Цю групу утворюють педагоги, які передостанніми наважуються на інноваційну діяльність. Нове вони сприймають, переконавшись в утвердженні щодо нього загальної позитивної думки.

Педагоги-«останні». Для стилю мислення, поведінки, професійної діяльності цих педагогів характерні традиційність, консервативні форми роботи.

Інноваційний потенціал навчального закладу залежить від кількості педагогів, які утворюють ці групи, і від співвідношення груп у структурі педагогічного колективу. Для з'ясування ставлення педагогів до нововведення керівник навчального закладу може вдатися до опитування за анкетною:

1. Які нововведення ви внесли у навчально-виховний процес за останні 1—3 роки? Що спонукало вас до цього?

2. На вирішення якої проблеми були спрямовані ініційовані вами нововведення?

3. Яких результатів ви досягли за допомогою нововведення? У навчанні та вихованні дітей:

— досягнуто кращих результатів;

— результати є такими, як попередні;

— результати гірші від попередніх;

— невідомо.

4. Які зміни відбуваються в діяльності дітей на заняттях (уроках) і в повсякденному житті?

Внаслідок впровадження нововведення:

— діти стають активнішими;

— підвищується пізнавальна самостійність дітей;

— підвищується рівень пізнавального інтересу;

— інші зміни у розвитку дітей (назвіть які);

— немає змін.

5. Від участі в інноваційній діяльності ви очікуєте:

- особистого задоволення своєю працею;
- громадського визнання;
- зниження обов'язкової норми навчальних годин;
- пріоритетного становища (уваги) в колективі;
- матеріальної винагороди.

Аналіз відповідей на питання анкети дає підстави для висновків про інноваційний потенціал педагогічного колективу.

В управлінні інноваційною діяльністю важливо не тільки знати про відповідність її проміжних і кінцевих результатів сформульованій меті, а й за необхідності оперативно та компетентно з'ясувати причину їх відхилень. Це означає, що контроль, аналіз та оцінювання впровадження нововведень тісно взаємопов'язані, без чого неможливе обґрунтоване здійснення коректив інноваційної діяльності.

Під час управління прогнозованими педагогічними інноваціями найважливішим є контроль за плановими результатами (на певний час, навчальний рік). Цінні для педагога-інноватора, керівника освітнього закладу і випадкові позитивні результати. За конкретним результатом роблять висновки про досягнуте.

Для контролю та експертного оцінювання результатів інновацій використовують спеціальні карти, що містять такі показники і норми:

Норми оцінювання:

- попереднє оцінювання на вході;
- оцінювання за проектом, концепцією (очікуване);
- оцінювання інших організацій (наприкінці навчального року);
- оцінювання експертами-спеціалістами (наприкінці навчального року);
- середня варіативна оцінка.

Показники:

1. Такі, що відображають результати навчально-виховного процесу:

- рівень здоров'я дітей і здорового способу життя;
- рівень виховання та навчання згідно з державними стандартами;
- рівень готовності дітей до навчання у школі;
- рівень використання різних методів навчання і виховання;
- рівень застосування різних форм організації навчально-виховного процесу.

Разом —

2. Такі, що відображають процес управління:

- рівень інформаційного забезпечення;

- рівень мотивації членів колективу: дітей, педагогів, батьків;
- рівень педагогічного аналізу;
- рівень прогнозування результату;
- рівень планування результатів;
- рівень організації;
- рівень контролю на діагностичній основі;
- рівень регулювання і корекції;
- додатковий показник: стиль управління на демократичній основі.

Разом —

Разом за 1 і 2 блоками —

Експертне оцінювання здійснюють за чотирибальною системою:

- 0 — критичний рівень;
- 1 — низький рівень;
- 2 — припустимий рівень;
- 3 — оптимальний рівень.

На підставі отриманих даних виставляють середню варіативну оцінку за всіма показниками, потім підсумовують усі оцінки і ділять на кількість показників за кожним блоком. Оптимальними є показники 75 % і вище; допустимими — від 50 до 74 %, критичними — 40—49 %.

Здійснений у такий спосіб аналіз дає змогу реально оцінити показники розвитку інновацій порівняно з вихідним рівнем, а також очікуваним за прогнозом і реальним на кінець навчального року.

Для остаточного аналізу інноваційної діяльності за показниками наявних у банку інновацій карт (1), а також карт, за допомогою яких здійснюють контроль і експертне оцінювання результату інновації (2), вибудовуються діаграми (графіки), які засвідчують певні тенденції в інноваційному процесі і є основою для прийняття управлінських рішень щодо його корекції.

Завдяки цьому на завершення навчального року оцінюють усі показники за картами 1 і 2 та виявляють фактори, що сприяли або заважали отриманню прогнозованих результатів інноваційної освітньої діяльності. Таке оцінювання називають оцінюванням результату і силового поля, оскільки до уваги беруть як одержані результати, так і внутрішні та зовнішні фактори організації інноваційної діяльності.

Результати експертного контролю та аналізу розглядають на засіданні педагогічної ради. Тоді ж за потреби затверджують програму регулювання і корекції інноваційного процесу, яка може містити, наприклад, такі заходи:

1. Народа при керівникові. На ній доцільно заслухати повідомлення методиста (завуча) про підготовку до педради (січень-лютий); скоригувати розстановку кадрів на новий навчальний рік (березень-квітень); заслухати питання про готовність до педради за результатами минулого навчального року і про завдання (з урахуванням корекції нововведень) на новий навчальний рік (серпень).

2. Педрада. Вона має підбити підсумки нововведень за 1 півріччя (січень-лютий); проаналізувати підсумки роботи і визначити завдання педколективу на новий навчальний рік із переведення навчального закладу в режим розвитку (серпень).

3. Методична рада. До її компетенції у цій справі належить аналіз якості знань, умінь, навичок за нововведенням (вибірково — січень-лютий); тестування і діагностування за якістю інновацій (березень-квітень).

4. Батьківська рада навчального закладу. Програма передбачає її участь у контролі за нововведенням (січень-лютий); обговорення питання про надання допомоги навчальному закладу у впровадженні нововведення (березень-квітень); сприяння й допомогу у підготовці до нового навчального року (травень-червень); участь у формуванні скоригованого замовлення на новий навчальний рік (серпень).

Для осмисленої, повноцінної участі педагога в інноваційній діяльності важливо, щоб він був не тільки її безпосереднім учасником, а й безпристрасним експертом на етапі її аналізу, що сприятиме реалізації його особистісного потенціалу, підвищенню загальної культури, актуалізації самооцінки і здійсненню самокорекції своєї діяльності.

У системі управління нововведеннями необхідно забезпечити всебічне і багатоаспектне вивчення інновацій (проектування, моніторинг, регулювання, корекцію), без чого неможливе компетентне визначення їх ефективності, доцільності наукового забезпечення та розповсюдження досвіду. Тому паралельно з інноваційним процесом має діяти ефективна система експертної роботи.

3.2. Готовність працівника освіти до інноваційного навчання

Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

1. Виділення окремих інноваційних властивостей особистості.

«Вимоги до вчителя при освоєнні розробок, що базуються на пошуковій метафорі (базуються на активному, емоційно забарвленому спілкуванні учнів один з одним і з вчителем, інтенсивній міжособистісній взаємодії):

1. **гнучкість** — уміння вчителя швидко орієнтуватися в змінних обставинах навчального процесу, - в залежності від поточних задач збуджувати учасників до спільного вироблення правил, зосередженого самотійного обговорення, жвавого обміну думками, стислого, лаконічного підведення підсумків.

2. **ширий інтерес до учня** - терпляче вислуховування учня, зацікавлена увага; прагнення пізнати його точку зору; дійсний інтерес до його суджень, вражень - такий, що неможливо імітувати у «педагогічних цілях».

3. **широта** - уміння в умовах обговорення вільно висловлювати свою думку, не тиснучи при цьому на оточуючих; переконувати інших учасників, не намагаючись будь-що відстояти свою точку зору.

4. **терпимість** - спокійне сприйняття можливих помилок у фактах, логіці міркувань. Вміння спонукати учнів до пояснення й уточнення думок без прагнення обмежити, перервати "очевидну нісенітницю", яка, якою б вона не була, є єдиним на даний момент проявом ініціативи.

5. **конструктивність** - вміння бачити за нескладним виразом ідей самотійну живу роботу думки, підтримати її, делікатно спрямувати до пошуку результатів, які, можливо, невідомі вам самому (творче ставлення до ходу обговорення, проявам дитячої активності);

6. **доброзичливість**, прийняття особистості учня - позитивне ставлення до особистості дитини, безоціночне (зі знаком «плюс» чи «мінус», «гарно» чи «погано») сприйняття його думок, пристрастей, схильностей, почуттів.

2. Розгляд інноваційності як окремої властивості особистості.

«Інноваційність розглядають не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість. Стосовно особистісного чинника педагогічної діяльності це означає:

1) відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями, яка передбачає рівність

психологічних позицій обох сторін;

2) відкритість культурі й суспільству, яка виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв'язання;

3) відкритість свого «Я», власного внутрішнього світу, тобто організація такого педагогічного середовища, яке сприяло б формуванню і розвитку образу «Я».

Інноваційність як принцип педагогіки забезпечує умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку». [3, с. 13-14]

3. Розгляд інноваційної компетентності особистості.

«Інноваційна компетентність педагога — система мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми. Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість про інноваційні педагогічні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій» [3, с. 278].

4. Розгляд готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

«Готовність до інноваційної педагогічної діяльності - особливий особистісний стан який передбачає наявність у педагогів мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії» [3, с 277].

«Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості знання, навички особистості. Як один із важливіших компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу» [3, с 278].

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками:

1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;

2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;

3) зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;

4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;

5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення

нових.

Ці показники виявляють себе не ізольовано, а в різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках.

На основі співвідношення і міри вияву цих показників виокремлюють інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий (продуктивний) рівні сформованості готовності до педагогічних інновацій [3. с 281-282].

Інтуїтивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Педагоги, яких за особливостями їх мислення і практичної діяльності зараховують до цього рівня сформованості готовності, ставляться до інноваційної проблематики як до альтернативи традиційній практиці. Основою такого ставлення є емоційна, інтуїтивна налаштування на сприйняття нового тому, що воно нове, а не глибокі теоретичні знання особливостей інноваційної ідеї чи аналіз педагогічної практики, яка на цій ідеї базується. Педагогічна рефлексія у них не сформована.

Репродуктивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Ця категорія педагогів добре обізнана з теоретичними засадами, змістом, конкретними методиками педагогів-новаторів, нерідко застосовує елементи цих систем у власній педагогічній діяльності. Однак використання інновацій у їх педагогічній практиці є спорадичним (невпорядкованим), ситуативним. Окремі педагоги вважають, що новітні технології можуть бути застосовані лише їх авторами. Педагогічна рефлексія у них виражена недостатньо.

Пошуковий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Педагоги, яких зараховують до цієї групи, намагаються працювати по-новому, втілюючи у власній діяльності відомі технології та методики навчально-виховної роботи. Вони охоче йдуть на експеримент, не приховують ні своїх успіхів, ні помилок, відкриті для публічного обговорення, осмислення педагогічних інновацій.

Творчий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Педагоги, які творчо ставляться до інноваційної діяльності, мають широкі й змістовні знання про нові наукові та новаторські підходи до навчання й виховання, володіють новітніми технологіями і створюють власні. Реалізація творчого потенціалу в інноваційному процесі для багатьох із них є найважливішим орієнтиром діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності формується не сама по собі, не у віртуальних розмірковуваннях, а під час педагогічної практики, акумулюючи все накопичене на попередньому етапі, сягаючи завдяки цьому значно вищого рівня. Це означає, що кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових.

Своєчасне, об'єктивне з'ясування рівня сформованої готовності конкретного педагога до інноваційної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу, який є важливим компонентом структурних професійних якостей.

З'ясуванню особливостей прояву бар'єрів інноваційної педагогічної діяльності служать і різноманітні методики вивчення здатності педагога до саморозвитку. Одну з таких методик, що ґрунтується на анкетуванні, запропонував Є. Рогов.

Анкета 1

Бар'єри педагогічної діяльності

Дайте відповідь на запитання, виставивши такі бали:

- 5 — якщо дане твердження повністю відповідає дійсності;
- 4 — скоріше відповідає, ніж ні;
- 3 — і так, і ні;
- 2 — скоріше не відповідає;
- 1 — не відповідає.

1. Я прагну вивчити себе.
2. Я залишаю час для розвитку.
3. Перепони, які виникають, стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотний зв'язок, оскільки це допомагає мені пізнати та оцінити себе.
5. Я рефлексую свою діяльність, виділяючи на це спеціальний час.
6. Я аналізую свої почуття і досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я дискутую з питань, які мене цікавлять.
9. Я вірю у свої можливості.
10. Я прагну бути відкритішим.
11. Я усвідомлюю вплив, який здійснює на мене оточення.
12. Я керую своїм професійним розвитком й отримую позитивні результати.
13. Я маю задоволення від освоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність не лякає мене.
15. Я позитивно поставився б до свого професійного підвищення.

Підрахуйте загальну суму балів:

75—55 — активний розвиток;

54—36 — немає стійкої системи саморозвитку, орієнтація на розвиток значно залежить від умов;

35—15 — зупинка розвитку.

Анкета 2

Самоаналіз стимулів і перешкод

Оцініть за п'ятибальною системою фактори, які стимулюють або перешкоджають Вашому навчанню і розвитку:

5 — так (перешкоджають або стимулюють);

4 — скоріше так, ніж ні;

3 — і так, і ні;

2 — скоріше ні;

1 — ні.

Стимулюючі фактори

1. Методична робота.
2. Навчання на курсах підвищення кваліфікації.
3. Приклад і вплив колег.
4. Приклад і вплив керівників.
5. Організація праці в навчальному закладі.
6. Увага до цих проблем керівництва.
7. Довіра.
8. Новизна діяльності, умови праці та можливість експериментування.
9. Заняття самоосвітою.
10. Інтерес до роботи.
11. Зростаюча відповідальність.
12. Можливість одержання визнання в колективі.

Перешкоджаючі фактори

1. Власна інерція.
2. Розчарування від невдач.
3. Відсутність підтримки й допомоги керівництва в цьому питанні.
4. Ворожнеча людей (зздрість, ревності), які негативно сприймають Ваші переміни і прагнення до нового.
5. Неадекватний зворотний зв'язок із колегами та керівниками (відсутність об'єктивної інформації про себе).
6. Стан здоров'я.

7. Нестача часу.
8. Обмежені ресурси, скрутні життєві обставини.

Після оброблення дані мікродослідження заносять у підсумкову таблицю «Навчання, розвиток і саморозвиток педагога»:

Здатність педагога до саморозвитку	Прізвища, ініціали педагогів	Стимулюючі фактори	Перешкоджаючі фактори	Система заходів
1. Активний саморозвиток				
2. Несформований саморозвиток				
3. Зупинка саморозвитку				

В аналізі анкет прізвища педагогів заносять у відповідні графи таблиці. Стимулюючі й перешкоджаючі фактори ранжують за допомогою середнього бала і також заносять у таблицю.

3.3. Структура готовності до інноваційної педагогічної діяльності

Мотиваційний компонент виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти; виявляється як у всій професійній життєдіяльності педагога, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки. У педагогічній практиці інноваційні старання педагога можуть бути обумовлені різними мотивами (підвищення ефективності навчально-виховного процесу; намагання привернути до себе увагу, здобути визнання та ін.), справжню суть яких з'ясувати буває нелегко, оскільки з часом вони можуть змінюватися. Знання мотивів інноваційної діяльності педагогів є важливим компонентом управління педагогічними інноваціями.

Когнітивний аспект об'єднує сукупність знань педагога про сутність і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності; його реалізація означає для педагога необхідність професійно самовизначитись, тобто усвідомити норми, модель своєї професії і відповідно оцінити свої можливості.

Уміння педагога засвідчують свідоме оволодіння діяльністю, яка за своєю структурою відповідає структурі його особистості, в якій виокремлюють такі професійні уміння:

— гностичні (уміння здобувати, поповнювати і розширювати свої знання, вивчати особистість дитини і себе);

— проектувальні (здатність планувати навчальний процес відповідно до цілей навчання, психологічних закономірностей, оптимальних видів, методів, прийомів професійної діяльності; уміння планувати позакласну роботу);

— конструктивні (уміння обирати оптимальні прийоми і способи навчання, форми роботи, відбирати і дозувати навчальний матеріал, оптимально керувати процесом учіння);

— організаційні (здатність організувати свою діяльність і діяльність дітей відповідно до цілей навчально-виховного процесу);

— комунікативні (уміння використовувати різні механізми формування міжособистісних взаємин учасників педагогічного процесу, застосовувати техніку акторської майстерності, попереджувати і долати конфлікти, створювати комунікативну мережу занять).

Інноваційна діяльність пов'язана з педагогічними дослідженнями. З огляду на це показниками сформованості когнітивного компонента готовності до неї є:

— методологічні знання (вміння сприймати дійсність із позицій системного підходу, сформованість загальнонаукових категорій);

— загальнотеоретичні й методичні знання (знання принципів і методів педагогічного дослідження, володіння конкретними дослідницькими вміннями);

— уміння успішно застосовувати інноваційні педагогічні технології (гностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні, комунікативні);

— позитивний педагогічний досвід.

Реалізація когнітивного компонента особистісної готовності педагога до інноваційної діяльності означає для нього необхідність професійно самовизначитись, тобто усвідомити норми, модель своєї професії і відповідно оцінити свої можливості.

Креативний компонент реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті; виявляється через відкритість щодо педагогічних інновацій; гнучкість, критичність мислення; творчу уяву.

У творчих педагогів краще розуміння себе, висока самоповага, адекватна самооцінка, сильний зв'язок між такими підструктурами самосвідомості, як знання про себе, ставлення до себе, задоволеність своєю професійною діяльністю. Але творчий, конструктивний педагог не обов'язково є педагогом з високим інноваційним потенціалом. Інтерес до новацій може

співіснувати із спрямованістю не на розвиток вихованця, а на інші зовнішні цілі: підвищення престижу в очах адміністрації, колег, батьків вихованців, задоволеність від володіння «модними» методиками. Це означає, що особистісна центрація педагога може спрямовуватися у різні сфери.

Рефлексивний компонент характеризує пізнання й аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності; реалізується через такі рефлексивні процеси як саморозуміння й розуміння іншого, само оцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого

Показником рефлексивного компонента в структурі готовності до інноваційної педагогічної діяльності є сформованість рефлексивної позиції (характер оцінки педагогом себе як суб'єкта інноваційної діяльності) [3, с 282-288]. Отже, інноваційність - це комплекс властивостей особистості, що включає готовність і здатність людини працювати в нових умовах, ставити нові, незвичні для неї задачі, використовувати нові способи вирішення проблем, сприймати новий досвід, розвиватись і вдосконалюватись. Це комплексна характеристика, яка включає ряд складових: здатність до творчого мислення, активність особистості, її адаптивність, позитивне ставлення себе та обраної діяльності, прагнення до особистісного і професійного розвитку і самовдосконалення.

3.4. Розвиток інноваційної поведінки педагога

На сучасному рівні розвитку цивілізації особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. А це у свою чергу формує соціальне замовлення на нові підходи в системі освіти, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності, результатом якої має бути виховання «інноваційної людини». Для цього в освітній сфері має панувати дух творчості, постійного пошуку, які є живильним середовищем для нових ідей, шукань, досягнень.

Сприйнятливість до нового, інноваційне мислення формуються в людини у ранньому віці. Значною мірою вони залежать від творчої атмосфери у сім'ї, зорієнтованої на інноваційність діяльності дитячого садка, школи і педагогів, які безпосередньо працюють з дитиною. За сприятливих умов цей потенціал суттєво впливає на її подальше життя.

Професійна зорієнтованість на інноваційну діяльність зосереджується під час навчання у вузі. Цей період, коли майбутній педагог особливо чутливий до складних проблем освіти, складних педагогічних ситуацій, вважають сенситивним (сприятливим) для розвитку мотиваційно-

ціннісного ставлення до педагогічних інновацій. Як свідчить аналіз, для багатьох педагогів-практиків характерний низький рівень сформованості інноваційної поведінки, готовності до інноваційної діяльності, що значною мірою є породженням традиційного вузівського навчання.

Інноваційна поведінка педагога — сукупність зовнішніх виявів його особистості, в яких розкривається внутрішнє «Я» (світовідчуття, світогляд, особистісні особливості), спрямовані на зміну складових сучасної системи освіти.

Підготовка сучасного педагога, здатного впроваджувати ідеї особистісно-орієнтованої освіти, оригінально вирішувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми, вимагає особливої організації його практичної та мислительної діяльності. Готовність до інноваційної діяльності обумовлюється організацією оптимального інноваційного середовища та спрямованістю педагогічної діяльності на інноваційність.

При підготовці майбутніх педагогів до інноваційної діяльності взаємодія викладача зі студентами має відповідати таким принципам:

- неперервність і цілісність розвитку особистості, гармонізація педагогічної діяльності, інтеграція всіх її аспектів;
- особистісна зорієнтованість;
- професійно-практична спрямованість (варіативність змісту занять у зоні актуальних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів і запитів педагогічної практики);
- альтернативність, свобода вибору (спільне планування, диференційовані завдання тощо);
- усвідомленість професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії (рефлексія, корекція власної діяльності);
- творче самовираження, співпраця та співтворчість.

Розвитку пізнавальної та професійної діяльності, творчого самовираження майбутніх педагогів сприяють спеціальні завдання, що спонукають до багатоваріантного розв'язання. Дуже важливу роль відіграє творча обстановка у процесі навчання, утвердження якої можливе за таких умов:

- відсутність внутрішніх перепон творчим виявам.

Для налаштованості студентів до творчого пошуку необхідно допомогти їм у набутті впевненості у стосунках з однокурсниками, викладачами;

- організація активної роботи підсвідомості. Навіть коли проблема не перебуває у центрі уваги, підсвідомість людини може непомітно працювати над нею. Деякі ідеї можуть на мить виринути на поверхню, тому важливо своєчасно зафіксувати їх, щоб пізніше прояснити, впорядкувати і використати;

— утримування від оцінювання. Це сприяє розширенню потоку ідей, зосередженню над осмисленням проблеми;

— використання метафор і аналогій, відшукування нових асоціацій та зв'язків. Можливості творчого пошуку зростають за рахунок незвичайних зіставлень, порівнянь. Під час вузівського навчання робота з метафорами не тільки спонукає до образного мислення, а й стимулює спонтанне створення образів, цілеспрямоване їх осмислення;

— розвиток уяви, фантазії з відповідним контролюванням їх. Після творення обстановки внутрішньої свободи, періоду «дозрівання ідей» усі пропозиції обговорюються і критично переглядаються;

— розвиток сприйнятливості, підвищення чутливості, широти й насиченості сприйняття світу, що є основою розвитку професійної сенситивності (чутливості);

— допомога тим, хто навчається, знаходження сенсу у творчій діяльності.

Навчальний процес, який здійснюється за таких умов, передбачає вільне спілкування, обмін думками, ідеями, а найголовніше — особистісну включеність майбутніх педагогів у творчість.

Найефективнішими моделями навчання вважають організацію творчого пошуку на основі систематичного вирішення проблем, дискусії та дидактичної гри.

Найрельєфніше відтворюють ситуації творчого професійного пошуку дидактичні ігри. У їх структурі виділяють чотири етапи:

1. Орієнтація — представлення теми, що вивчається, характеристика імітації та ігрових правил, огляд загального ходу гри.

2. Підготовка до проведення — виклад сценарію, ігрових завдань, правил, ролей, процедур. Для проведення гри важливо детально опрацювати ігровий задум або сценарій, у яких мають бути відображені сюжетна схема, загальний план гри. Складаються вони з таких розділів, як опис ігрової обстановки, атрибутів гри; розроблення репертуару ігрових дій; характеристика організації гри; створення методичних вказівок для учасників гри.

3. Проведення гри — організація і фіксація ігрових дій, коригування неточностей тощо.

4. Обговорення гри — описовий огляд-характеристика «подій» гри та їх сприйняття учасниками.

Реалізацію такої структурної схеми можна проілюструвати на прикладі ділової гри «Алгоритм впровадження інновацій у навчально-виховний процес закладу», що має на меті формування алгоритму впровадження нововведення в навчально-виховний процес закладу, а також набуття практики колективної діяльності у виробленні рішень.

1. Для визначення проблемних завдань вчителі поділяються на 3—4 групи. Експерти оцінюють їхню роботу за критеріями результативності (правильність, час); оригінальності;

співучасті та взаємодії (психологічний настрій, загальна обстановка в групі). Ведучий презентує хід гри за етапами.

2. Інтелектуальна і творча розминка (виконання творчих завдань: жеребкування команд за вибором кольорів, створення емблеми і формулювання педагогічного кредо команди відповідно до вибору кольору команди). Далі складають тезаурус (сукупність понять) проблеми, що розглядається (кожній команді пропонується визначити 10 ключових понять з відповідної проблеми). Ведучий аналізує й узагальнює отримані відповіді. Віднаходять 3 ключових слова, які відображають специфіку проблеми. Складність, яка виникає на цьому етапі гри, полягає у вмінні узагальнити проблему через ключові поняття.

3. Аукціон педагогічних проектів. Учителям дають завдання: «Якими проблемами, на ваш погляд, характеризується сучасна ситуація освіти? Сформулюйте 6 актуальних проблем. Запропонуйте свій педагогічний проект вирішення конкретної проблеми».

Учителі працюють у групах, записуючи відповіді на дошці. Поряд із загальними актуальними проблемами вони виокремлюють конкретні питання, пов'язані, наприклад, з методикою організації навчального процесу: нові форми занять, способи колективної, групової та індивідуальної діяльності дітей, створення авторських програм, розвивального середовища тощо.

Усе позитивне, створене в процесі групової діяльності, на кожному етапі фіксується. Коли пропонується відразу кілька конструктивних проектів, що заслуговують на увагу, відбувається «аукціон рішень» («аукціон проектів»). Суть його полягає у поглибленому аналізі запропонованих проектів на загальному пленумі, в результаті чого кожний проект піддають аналітичній експертизі. Здійснюється це через механізм «продажу» розроблених проектів, де «грошима» є наслідки їх впровадження.

Завдяки цьому формується цілісне уявлення про процеси і явища, які можуть виникнути в результаті впровадження інновації. Проекти, які набрали найбільше негативних наслідків, вилучають із переліку.

«Аукціон проектів» забезпечує глибокий і детальний аналіз наслідків від початку впровадження інновації залежно від різних протиріч і конфліктів. Побудова цілісної концептуальної моделі розгортання подій та визначення ролі й позицій групи, включеної в інноваційний процес, дає змогу опрацювати різні варіанти наслідків. Тому рішення приймають не методом проб і помилок, а відповідно до всебічної аналітичної експертизи.

Далі гравці розробляють алгоритм впровадження інновацій у навчально-виховний процес ЗНЗ. Завдання учасників — визначити еталонну послідовність виконання педагогічних дій під час впровадження інновації. Мета досягається через організацію індивідуальної і групової роботи.

4. Рефлексія учасників («Які процеси відбувались у групі?», «Які ідеї забезпечували групову роботу?», «Як організаційно була упорядкована група?»). Експерти на основі особистих спостережень і розрахунків виголошують результати.

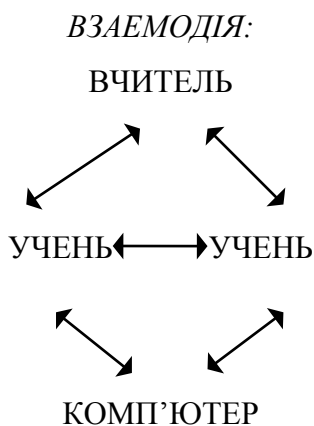
Найсуттєвішим моментом ділової гри має бути збереження її своєрідності як ігрової діяльності у межах навчальної, що створює можливості для максимального виявлення самостійності, ініціативи, активності і творчості.

Ділові ігри сприяють закріпленню теоретичних знань, формують управлінські вміння, розвивають творчий підхід до моделювання освітніх систем, підвищують ефективність інтелектуальної праці.

Наприклад, для опрацювання разом із учителями інтерактивних технологій на сучасному уроці світової літератури, пропонуються такі види вправ:

I. Вступне слово про значення слова *інтерактивний* (паралельно складається схема на ватмані)

Інтер (inter)- між, взаємо-
активний (act) - діяти

II. Гра-розминка "М'ячики"

Правила: учасники стають в коло, ведучий називає ім'я наступного гравця й кидає м'яч тому кого, назвав. Гравець відповідно продовжує гру, називаючи інше ім'я й кидаючи м'ячик.

Ведучий паралельно вводить 2-й, 3-й, 4-й, 5-й м'ячі.

(різних кольорів, фабричні та саморобні), при цьому збільшуючи темп.

Обговорення:

Що дає ця вправа? Що ви відчували, виконуючи її? Чи легко було ловити м'ячики, коли їх кількість у колі почала збільшуватися?

А якщо уявити, що м'ячики - це інформація на уроці?

Висновок - учням також важко сприймати всю інформацію.

III. Демонстрація піраміди навчання (без процентів рівня сприйняття). Пропонується визначити процент запам'ятовування учнями інформації, зробити висновки стосовно доцільності використання інтерактивних форм на уроках.

IV. Вправа "Тортик методів"

Ведучий малює на ватмані коло, ділить на "кусочки торта" та пропонує учасникам назвати відомі їм методи інтерактивного навчання.

Ведучий роздає учасникам схеми, таблиці (див. додатки 2,3)

- Який метод ми використали, виконуючи дану вправу? (Мозковий штурм)

V. Дискусія: інтерактивні методи навчання, "за" і "проти" (методом "Велике коло").

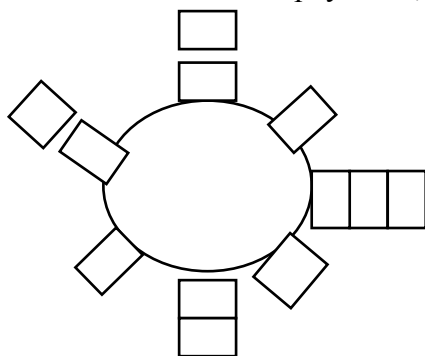
VI. Вправа "Сонечко".

Обладнання: 4 листа А-3, по 3 маленьких аркушика (що клеються) кожному учаснику, 4 маркери, номерки для розподілу на 4 групи.

Хід вправи.

1. Напишіть окремо на кожному аркушіку 3 улюблених твори у курсі 10 класу.
2. З'єднайтеся у групи відповідно до номерів, що вам роздали.
3. На листі А-3 намалювати коло, яке стане центром сонечка.

Створіть промінці "сонечка" із своїх аркушіків, згрупувавши однакові відповіді.

4. Зробіть висновки про 3 найбільш популярні твори з курсу зар. л-ри 10 класу, обговоривши у групах питання:

- Чому, на ваш погляд, саме ці твори стали переможцями?
- Що вас найбільше зацікавило у цих творах? (Висловлюються ті, хто обрав дані твори).

5. Виступи представників кожної групи з узагальненням.

Обговорення даної вправи:

- Чи реально провести таку вправу на уроці? Коли? Як її можна вдосконалити, змінити?

Ігрове моделювання розкриває простір для пошуку самостійного розв'язання професійного завдання, корекції цього процесу. Головними способами ігрового моделювання педагогічної діяльності є мікровикладання, реалізація педагогічних ситуацій, соціально-психологічний тренінг, психодрама, дидактичні спектаклі тощо. Ігрове моделювання охоплює й такі форми творчого пошуку, як мозковий штурм, дискусії, метод синектики (об'єднання різнорідних елементів).

За ігрового моделювання відбувається перехід навчальної діяльності у навчально-творчу, оскільки створені умови сприяють використанню потенційних можливостей студентів, їх творчих здібностей. Ігрове моделювання дає змогу уникнути педагогічних стереотипів, шаблонів, що особливо важливо у розвитку готовності до нововведень як складової інноваційної поведінки майбутніх педагогів.

Формуванню інноваційної поведінки педагога сприяє використання рефлексивно-інноваційних методів. Особливість їх полягає в принциповій інноваційній відкритості, творчому розумінні кожного педагогічного завдання. Рефлексивно-інноваційні методи допомагають актуалізувати, переосмислити попередній досвід, виявити нові відношення і проблеми навчально-виховного закладу майбутнього, налаштувати себе на зацікавлене конструктивне ставлення до новацій.

У реалізації інноваційної поведінки педагога важлива роль належить проблемно-рефлексивному полілогу. Цей метод забезпечує актуалізацію і розвиток творчих можливостей педагога до самостійного осмислення проблем інноваційної діяльності, прийняття інноваційних рішень. Реалізація його охоплює такі етапи:

- відшукування і з'ясування педагогічних проблем (кожний учасник, не наслідуючи попереднього, структурує проблеми);
- висунення ідей, спрямованих на розв'язання конкретних проблем;
- колективне обговорення ідей.

Цінність такого полілогу полягає в розвитку усіх, а не лише найпідготовленіших у формулюванні й вирішенні проблем педагогів. «Заборона» на повторення ідей забезпечує максимальне осмислення альтернативних рішень.

Метод позиційної дискусії ефективний під час формування банку даних про різні педагогічні інновації, забезпечення процесу їх критичного аналізу. Механізм такої дискусії передбачає поділ групи на три частини.

Перша група розробляє та обґрунтовує проект майбутньої інновації. На цьому етапі допустима критика рішень, що пропонуються. Наприкінці дискусії група представляє на загальне обговорення один із напрацьованих варіантів.

Друга група має з'ясувати всі альтернативні варіанти щодо запропонованого нововведення, спростувати твердження першої групи. Відхиливши пропозиції, вона розробляє своє рішення і також викладає програму дій.

Завдання третьої групи полягає в аналізі та пошуку конструктивного у запропонованих проектах, оскільки вона здійснює синтез і віднаходить компромісні шляхи вирішення проблеми. Далі групи міняються ролями і весь цикл повторюється знову.

Інноваційне навчання переконує у значущості таких напрямів розвитку професійних якостей педагога, як емоційність мислення, формування нового типу спілкування та комунікативних здібностей, розвиток здатності до внутрішнього діалогу як основи самопізнання, проблематизації спілкування, лабільності (змінності) його способів, зміни ролей.

При формуванні інноваційної поведінки педагога важливо враховувати такі принципи:

1. Принцип рефлексії педагога на власний психолого-педагогічний досвід. Для цього необхідно освоїти способи аналізу і варіювання умов, факторів, які їх супроводжують, і результатів локальних і масштабних педагогічних ситуацій з інших (насамперед, психологічних) позицій. Гнучкий підхід до педагогічного досвіду педагога, кваліфікований аналіз і вибірково-оцінне ставлення до раніше засвоєних методів у поєднанні із засвоєнням нових психологічних знань забезпечують продуктивний синтез психолого-педагогічних знань, новий рівень професійної компетентності.

Рефлексія розкривається у використанні аналізу педагогічної діяльності та її результатів, що охоплює оцінювання професійного рівня, прогнозування професійної успішності, організацію самопізнання та самодіагностики, підтримання стійкого оперативного зворотного зв'язку (від вихованців, колег, адміністрації).

2. Принцип формування орієнтувально-пошукової позиції педагога щодо будь-яких аспектів свого і «чужого» (запозиченого) педагогічного досвіду. Сформованість такої позиції

забезпечує обґрунтований підхід до оцінювання можливостей і особливостей реалізації конкретних способів педагогічної взаємодії, визначення умов і меж їх застосування.

3. Принцип формування цілісного підходу до аналізу проблемних педагогічних ситуацій. Особливість таких ситуацій в освітньому процесі полягає у наявності великої кількості учасників зі своїми ролями, способами взаємодії та інтересами. Тому спроби розв'язати проблемну ситуацію, спираючись лише на локальні ознаки, можуть бути невдалими.

4. Принцип формування вміння розв'язувати завдання колегіально з іншими учасниками (вихованцями, колегами). Це забезпечує можливість зіставлення своїх поглядів з поглядами колег, батьків, пошуку оптимальних рішень не лише завдяки відстоюванню власних позицій, а й за допомогою аналізу інших пропозицій, спільного їх генерування.

Реалізація цих принципів забезпечує системність у підготовці педагога до інноваційної діяльності як у період вузівського навчання, так і на етапі післявузівської освіти та в процесі методичного удосконалення педагогічної майстерності.

Умови забезпечення творчої обстановки в процесі навчання

- відсутність внутрішніх перепон творчим виявам;
- допомога у набутті їх впевненості у стосунках з однокурсниками, викладачами;
- організація активної роботи підсвідомості;
- утримування від оцінювання, що сприяє розширенню потоку ідей, зосередженню над осмисленням проблеми;
- використання метафор і аналогій, відшукування нових асоціацій та зв'язків;
- розвиток уяви, фантазії з відповідним контролюванням їх (під час обговорення і критичного перегляду запропонованих ідей);
- розвиток сприйнятливості, підвищення чутливості, широти й насиченості сприйняття світу, що є основою розвитку професійної сенситивності (чутливості);
- допомога тим, хто навчається, знаходження сенсу у творчій діяльності іншого [3, с. 289-290].

«Незадоволеність якістю освіти в реальній практиці, усвідомлення необхідності реформування роботи навчально-виховних закладів зумовлюють потребу в оновленні професійної підготовки, стилю професійної діяльності педагога. Особливо значущим є формування його компетентності, особистісно-професійних якостей, здатності жити і працювати в інноваційному режимі: прийняти і зрозуміти нове, оволодіти інноваційною ситуацією.

Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграє його налаштування на

самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти». [3, с. 12-13]

«Можна виділити кілька умов ефективного звернення вчителів до нових дидактичних технологій. Перше, найбільш очевидне з них, - відповідність дидактичних можливостей цілям і завданням навчання. Друге, менш очевидне, - наявність у вчителя професійного досвіду участі в груповій взаємодії відповідного типу.

Третє, ще менш очевидне, - аналогічна особистісна спрямованість самого вчителя. За емоційно забарвленим інтересом й «чисто дидактичним», тобто інтелектуальним прийняттям нового способу навчальної роботи, неминуче буде впливати перехід до його освоєння. А цей перехід носить професійно-особистісний характер. Є дві можливості такого переходу:

- Освоєння нововведення по ходу роботи. Зворотний бік такого способу переходу навіть при ретельному дидактичному плануванні, - процес проб і помилок у плані міжособистісної взаємодії, значеннєвих орієнтирів.

- Освоєння нововведення у модельованій практиці. Моделюванню при цьому піддається не тільки «жорстко вибудована» предметно-змістовна, але й найменш передбачувана, найменш вибудована соціально-психологічна сторона навчання. Таке освоєння носить характер групового пророблення значеннєвих орієнтирів вчителя, включає елементи соціально-психологічного тренінгу, у ході якого вчителі включені в особистісну рефлексію над модельованою й освоюваною діяльністю. Результатом такого глибокого осмислення є не тільки інтелектуальна, але більше цілісна - особистісна - орієнтація вчителя, опрацювання значеннєвих зв'язків особистості педагога й способів його роботи в класі». Такий шлях називається активно-особистісним шляхом опрацювання дидактичних нововведень.

ВИСНОВКИ

Розвиток системи освіти вимагає впровадження нових методів навчання і виховання дітей. На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна школа, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштування на конструктивні дії в нових ситуаціях. Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграють інноваційні педагогічні технології.

Інноваційні педагогічні технології як принцип педагогіки забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку, мають гуманістичну спрямованість у системі освіти, зумовлену співіснуванням і складними взаєминами в науковій педагогіці й педагогічній практиці традиційної наукової педагогіки. Інноваційні педагогічні технології виникли й розвиваються на межі загальної інноватики, методології, теорії та історії педагогіки, психології, соціології і теорії управління, економіки освіти.

Педагогічна інноватика — вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій. Як галузь педагогіки інноваційні педагогічні технології є досить молодого наукою. Інноваційні педагогічні технології є специфічними і досить складними, потребують особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Інноваційні педагогічні технології в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів.

Інноваційні педагогічні технології відповідно до особливостей інноваційних процесів охоплюють такі теоретичні блоки понять і принципів: створення нового в системі освіти і педагогічної науки; сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних новацій, а також систему рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними. Інноваційні педагогічні технології, які поєднують створення, освоєння та застосування педагогічних нововведень, здатні значно прискорити процеси оновлення системи освіти загалом. Тому вивчення та реалізація інноваційних процесів широко використовується в системі освіти на різних її рівнях.

Можна стверджувати, сучасна школа не може виконувати завдання, поставлені перед нею суспільством, без використання інноваційних технологій, оскільки всі сучасні інноваційні

технології мають на увазі, перш за все, підвищення активності учнів: істина, здобута шляхом власної напруги зусиль, має величезну пізнавальну цінність.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності, піднята на рівень творчих процесів, найбільше виражає перетворювальний характер діяльності. Її творчий характер завжди пов'язаний із привнесенням нового, зі зміною стереотипу дій, умов діяльності.

Для впровадження інноваційних педагогічних технологій необхідно подбати про вдосконалення структури управління ЗНЗ, створення в навчальному закладі оптимальних умов: мотиваційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових, науково-методичних, організаційних, інформаційних, нормативно-правових.

Використання управлінських інструментів організації та регулювання відносин у педагогічному колективі сприятиме формуванню бажаної моделі поведінки суб'єктів навчально-виховного процесу, організації педагогічного колективу як єдиної згуртованої команди, в якій кожен виявляє найвищий рівень професіоналізму, відповідальності, творчості та намагання зробити максимально важливий внесок у досягнення цілей навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бужикова Р. Нові пріоритети розвитку сучасної освіти / Р.Бужикова // Вища освіта України. – 2006.– № 3.
2. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах : [монографія] / Р. С. Гуревич. – Вінниця: Вінниця, 2008.410с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська .— К.: Академвидав, 2004. – 352с.
4. Євтушевський В. Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В. Євтушевський, Л. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. – № 2.
5. Єрмаков І. Г. Нова школа нової України на зламі століть //Психологія і педагогіка життєтворчості. - К.: ІЗМН, 1996. - С.21.
6. Загіка О.О. Практика використання інноваційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі вищого професійного училища/О.О. Загіка // м.Хмельницький. – 2009.- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2009_5/zagika.pdf
7. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії: Навч. посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів / І. А.Зязюн, Г. М. Сагач. — К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. — С.231.
8. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / укл. О. І. Когут. – Тернопіль, 2005. – 204 с.
9. Каліта В.В. Сучасні технології навчання / В.В. Каліта. – 2008.
10. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В.Г. Кремень. – К., 2005.
11. Мариновська О. Упровадження педагогічних інновацій: система проектно-впроваджувальної діяльності / О.Мариновська // Імідж сучасного педагога. — 2007. — № 3. — С. 34—39.
12. Мариновська О. Методика векторного аналізу уроку: проектно-впроваджувальний аспект // Директор школи. — 2005. — № 3. — С. 12—17.
13. Мариновська О. Моніторинг в освіті // Управління освітою. — 2005. — № 19. — Вкладка 1. — С. 1—8.
14. Наукове та методичне забезпечення впровадження педагогічних інновацій. Збірник наукових праць/Ред. кол.: Л. Даниленко(відп. ред.) т. ін. —Херсон: ЦНТВ, 1999.- С.5
15. Невмержицький О. Педагогічні технології – зваби і загрози // Вища освіта України. – 2006. – № 1.

16. Остапчук Л.Р. Інноваційна діяльність учителя інформатики Методичний посібник/ Л. Р.Остапчук. – Луцьк: ВІППО, 2010. – 24с.
17. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико - прикладний аспект: Наук. метод, посібник/За ред. Л.Даниленко. — К.: Логос, 2001. — 185 с.
18. Педагогические технологии / Под общей ред. В.С. Кукушкина. – Ростов н/Д., 2002.
19. Педагогічний словник/За ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. — К.: Педагогічна думка, 2001. —516с.
20. Пехота О.М. Освітні технології : навч.-метод. посіб./ Пехота О.М., А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.– К. : А.С.К., 2004. – 256 с.
21. Пилипенко В. Особистісно орієнтовані технології в школі / В. Пилипенко, О. Коваленко. — Х.: Основа, 2007. — 160 с.
22. Профессиональная педагогика: Ученик для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям.— М.: Ассоциация. «Профессиональное образование», 1997. — С.497.
23. Савенкова Л.О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління / Л.О.Савенкова. – К., 2005.
24. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. - К.: Абрис, 1997. - 416с
25. Федько А. Якість освіти як об'єкт управління / А. Федько., Ю. Федько // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 1.
26. Фроловская М. Преподаватель – студент: возможности понимания /М. Фроловская // Alma Mater. - 2005.– № 10.